

ján 2–3 ha-ra tehető. A régészeti kutatásokban korábban ismeretlen lelőhelyről van szó, felfedezésére az 1990-es években került sor az M3-as autópálya építését megelőző terepbejárásokon. A halmot az Upper Tisza Project résztvevői is regisztrálták. Az előzetes topográfiai kutatások szerint leletanyaga a korai/klasszikus tiszai kultúra időszakára tehető az igen intenzíven jelentkező patics-és kerámianyomok alapján.

A cél a Bosnyákdomb intenzív felszíni kutatása volt interdiszciplináris, nem roncsoló módszerekkel. Az elsődleges geodéziai, térképészeti felmérések után magnetométeres méréseket és rétegtisztázó fúrásorozatokat szeretnénk volna elvégezni, valamint légi fényképeket készítettünk volna a lelőhelyről különböző időpontokban.

A rendelkezésünkre bocsátott pályázati összeg (Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma: 1 800 e Ft) azonban csak a magnetométeres vizsgálatokat (Tanagra Kft.), illetve a régészeti jellegű információk egységes kezelésére és értékelésére alkalmas rendszer kidolgozását tette lehetővé (saját forrás). Ez utóbbi térinformatikai rendszer a későbbi, reményeink szerint további pályázati forrásokból megvalósuló teljes felmérések adatainak kezelésében fog segítséget nyújtani.

A magnetométeres mérések legfontosabb eredménye, hogy korábbi sejtésünk beigazolódott, azaz az újkőkori tell-települést egy mintegy 100 m kiterjedésű árok veszi körbe. Ez az árok szokatlan módon DNy-i oldalával az egykori folyópartra, a mai érpartra támaszkodik, azaz erődítési- védelmi funkciója immáron nem egyértelmű, felvethető esetleges kultikus szerepe.

Már ezen kutatási eredmények alapján is fontosnak ítéljük eredeti pályázati célunk teljesítését: a polgár-csözshalmi kőkori település szűkebb mikroregionális vizsgálataihoz az egykorú szomszédos települések rendszerének – Újtikos-Tikosdomb, Polgár-Pródi-halom, Polgár-Bosnyákdomb – rekonstrukcióját. Utóbbi, kutatásunk céljául kiválasztott település érdekessége, hogy tellkezdeménynek tűnik a felszínen megfigyelhető domborulatok alapján. A magnetométeres vizsgálatokkal megfigyelt árok nem egyedi jelenség – az örvendetesen szaporodó, egyelőre közöletlen alföldi légi régészeti adatok is azt bizonyítják, hogy telljeink többségét árok, vagy árokrendszer övezte, melyek nagy biztonsággal, roncsolásmentesen csak ezen interdiszciplináris módszerek használatával mutathatók ki. A tiszai kultúra dél-alföldi tömbjével mutat kapcsolatokat a többi, hasonló korú, már kutatott lelőhely: Kisköre-Gát, Tiszakeszi-Szóda-domb, Szolnok-Tűzköves. A tiszai kultúra korai/klasszikus fázisába sorolható leletanyag került elő Polgár-Csözshalom telljének alsó rétegében, valamint a hozzá kapcsolódó horizontális településen is.

Az eddig elvégzett kutatások alapján is már felvethető a lelőhely védetté nyilvánításának indokoltsága. A Bosnyákdomb egyelőre jó állapotban van, bár a felszíni leletanyag mennyisége intenzív mezőgazdasági tevékenységre utal. A Csözshalom mellett ez az egyetlen eddig ismert olyan település, mely érintetlenül tartal-

mazza a réteges és horizontális megtelepedés együttesét egy adott korszakon belül.

RACZKY PÁL

231. Polgár, Csözshalom-dűlő

(Hajdú-Bihar megye) U, V, Sza

2002 augusztusától októberéig folytattuk az 1995-ben elkezdett késő neolitikus telep (M3-6. lh.) feltárását. Ez évben megközelítőleg 1600 m²-en nagyméretű késő neolitikus agyaggyérőgödröket, további sírokat, valamint újabb három cölöpszerkezetes ház nyomait tártuk fel.

Napvilágra került egy vaskori kút is, melynek fabélelését sikerült dokumentálnunk. A kútból több ép edény is előkerült.

Szarmata méhkas alakú gödrök és egy füstölő mellett egy szarmata kút részletét is feltártuk, melyben jól megfigyelhető volt a kút vesszőfonatos bélelése.

Az előkerült leletanyag a debreceni Déri Múzeum gondozásában lévő polgári régészeti bázisra került.

Az ásatáson részt vett Anders Alexandra (MTA-ELTE Interdiszciplináris régészettudományi kutatócsoport), Nagy Emese Gyöngyvér (Déri Múzeum), Szabó Gábor (ELTE BTK Régészettudományi intézet) régészek, Bényei Zsolt technikus (Déri Múzeum), valamint az ELTE BTK Régészettudományi intézet hallgatói.

RACZKY PÁL

232. Polgár, Ferenci-hát

(Hajdú-Bihar megye) U, R, B

A terepbejárási adatokból ismert lelőhely (M3-31. lh.) megelőző feltárása az M3-as autópálya és a 35. sz. főút csomópont-rendszerének kialakítása miatt vált szükségessé. A 2001. június és 2002. szeptember között végzett munkát a Nemzeti Autópálya Rt. finanszírozta. A feltárt terület nagysága 4 ha, mely a teljes lelőhelynek megközelítőleg 20%-a.

A 2001–2002. évi ásatási szezonban a felső humuszréteg eltávolítása után 905 régészettanilag értékelhető objektumot észleltünk, melyekhez 1314 stratigráfiai egységet rendeltünk. A lelőhelyen kizárólag őskori megtelepedés nyomait észleltük: a feltárt objektumok 80%-a az újkőkori középső szakaszába, megközelítőleg 10%-a a bronzkorba sorolható, míg a fennmaradt objektumok pontosabb korszakmeghatározás nélkül köthetők az őskorhoz.

A *Szatmár II* időszak feltárt objektumai a korszakra jellemző laza településszerkezetről tanúskodnak: a nagyméretű agyagkitermelő, majd szemetesgödrök egymástól 15–25 m távolságra helyezkednek el. Belőlük gazdag kerámia- és kőeszközanyag került elő. A korszakhoz három temetkezés köthető. Az egyiket szokatlanul gazdag mellékletekkel látták el: hét edény és egy kis kentaurszobrocska látott napvilágot.

Az alföldi vonaldíszes kultúra települése a domborzati viszonyok adta lehetőséget kihasználva É–D-i irány-